

Sadonkorjuun aikaa

Syksy on sadonkorjuun aikaa. *Sato* on johdos verbistä *sataa*, joka on alkuaan tarkoittanut putoamista. Lähisukukielissä *sato* merkitsee sadetta, mutta suomessa siitä on tullut nimitys kasvukauden tuotolle, joka syksyllä sataa viljelijän laariin.

Hyötykasvien nimitykset antavat vihjeitä siitä, milloin suomalaiset ovat oppineet ne tuntemaan. Juureksista vanhin näyttää olevan *nauris* eli karjalaisittain *nakris*. Sanalla on etymologisia vastineita kautta itämerensuomen, joten se on ilmeisesti tunnettu jo kantasuomalaisena aikana parituhatta vuotta sitten. Sanan alkuperä on arvoitus. Omaperäisistä sanoista se sopisi parhaiten *nakertaa*-verbin yhteyteen, mutta tämä on vastineista päätellen nuorempi sana kuin *nauris*. Levikiltään vastaavanlainen *herne* on jo kauan tiedetty balttilaiseksi lainaksi, mutta *nauriille* ei tunneta mitään lainaetymologiaa.

Myös sipuleihin suomalaiset ovat mielistyneet jo esihistoriallisella ajalla. Tästä todistaa germaanisiperäinen *laukka*, joka on sama kuin ruotsin *lök*. Nykyäänkin puhutaan *ruoholaukasta* ja *kynsilaukasta*, kun tarkoitetaan ruohosipulia ja valkosipulia. *Laukan* rinnalle on keskiajalla lainattu ruotsista tai alasaksasta *sipuli*, joka juontuu alkuaan latinasta.

Keskiajan kasvimaita on perinteisesti nimitetty *kaalimaiksi*. *Kaali* on tarkoittanut etenkin lehtikaalia, mutta myös vihanneksia yleensä. *Kaali* -sana on tullut ruotsin ja muiden germaanisten kielten välityksellä latinasta ja kreikasta. Hieman nuorempi on *lanttu*, jonka taustalla on tainta tai kasvia merkitsevä latinan *planta*. Nykymerkityksessään *lanttu* tunnetaan vasta 1700-luvun lopulta lähtien. Tosin jo Agricola kirjoitti *plantuista*, mutta hän tarkoitti niillä taimia. Agricolalla on myös latinasta lainattu *kurbita*, joka merkitsee kurpitsaa.

Porkkanalle on kaksi lainaperäistä nimeä, jotka on molemmat saatu uudella ajalla. Oranssinvärinen porkkana on kehitetty Hollannissa 1600-luvulla, ja suomessa siitä on käytetty ruotsalaisperäistä nimitystä *muuruuti*. *Porkkana* on saatu venäjältä 1700-luvulla. *Naatti* ja *papu* ovat jo vanhempia venäläisiä lainoja. Kaikki Suomessa viljeltävät kasvilajit ovat muualta tuotuja, joten ei ole yllätys, että myös niiden nimet ovat naapureilta lainattuja.